Preot Prof. Univ. Dr.
Constantin Necula
Facultatea de Teologie
„Andrei Șaguna”,
Sibiu

Fulgențiu de Ruspe. Condițiile Penitenței
Scurtă fișă de lectură catehetică

Deseori cercetarea izvoarelor catehetice ori omiletice te aproprie, pe neașteptate, de câte o personalitate patristică evident necunoscută. În ultimii ani am descoperit o astfel de scriitură fascinantă prin lucrarea sa, prin voința de a scrie și îndrepta adevărul de credință, așezându-l în matca sa mărturisitoare: Fulgențiu de Ruspe.

Date biografice[1]

În cadrul literaturii patristice legate de creștinismul african din secolele al V-lea și al VI-lea, Fulgențiu de Ruspe a fost una dintre personalitățile valoroase, fiind un atent apologet al mărturisirii de credință împotriva a două curente: arienii și semipelagienii. Cei din urmă erau, în fapt, un cerc de intelectuali din Galia creștină care nu acceptaseră doctrina Fericitului Augustin legată de har și liberul arbitru. Și cum Augustin, cel născut la Tagaste, reprezenta o autoritate pentru confrații săi africani, era de neocolit reacția lor împotriva celor ce-l atacau pe strălucitul episcop de Hippona. Născut într-o familie nobiliară la Telepte, în Provincia Bizacena (actuala Tunisie, la granița cu Algeria, 20 de kilometri sud de Kasserine) cel mai probabil în 467 d. Hr (unii avansând anul 462), știm dintr-o biografie scrisă de Ferrando de Cartegina[2] – publicată în *Patrologia Latina,* 65.119 – în mod excesiv laudativ, că dispunea de o educație atent oferită, cunoașterea limbii grecești fiind una dintre preocupările sale de căpătâi. Contemporanii îl reținca un foarte bun cunoscător al *Epopeii* lui Homer, un om așezat în cele ale carierei administrative și o neașteptată întoarcere spre creștinism. Convertirea sa este pusă pe seama unei lecturi: *Omilia lui Augustin la Psalmul 36*[3]. Se retrage într-o mănăstire unde îl ajunge furia persecuțiilor împăratului Trasamundus (496-523), iar ulterior fuge și

1 Date fundamentale despre viața și activitatea sa: G. Lapeyre, *Saint Fulgence de Ruspe, un Eveque catholique africain sous la domination vandale,* Roma, 1929 și Claudio Moreschini, Enrico Norelii, *Istoria Literaturii creștine vechi grecești și latine. II/2. De la Conciliul de la Niceea la începuturile Evului Mediu,* Ed. Polirom, 2004, pp. 123-128.

2 Ferrando, *Vita Fulgentii,* ed. Lapeyre, Paris, 1929.

3 Cf. M. Simonetti, *Fulgenzio di Ruspe în Dizionario patristico di antichita critiane,* I, Torino, 1983, coll. 1407-1409.

devine un „rătăcitor” în căutarea isihiei. Inițial vrea să plece spre Egipt. Zona îi este prezentată ca fiind plină de eretici de către episcopul Eulalie de Siracuza, care identificase cuiburi de monahi, cel mai probabil monofiziți. Renunță, așadar, la rămânerea sa în Pustiul Thebei și pleacă spre Roma. Ajunge acolo cel mai probabil în anul 500, erau zilele în care armata lui Theodoric se făcea stăpână peste Capitală, iar în anul 507 se retrage în monahism, trăindu-și viața într-o smerită mănăstire. Este ales ca episcop la Ruspe, un mic oraș din provincia Bizacena, continuându-și acolo viața ascetică, inclusiv haina și stilul de viață monahal. Ales fără voia regelui persecutor, va pleca, împreună cu alți 60 de viețuitori, în exil, în Sardinia. În Cagliari întemeiază o mănăstire organizată după regula ambroziană pe care o și răspândește între celelalte comunități monahale existente. Dar mai importantă ne pare a fi acțiunea sa de propovăduire, care îl și impune confraților săi ca un bun sfătuitor și cunoscător al conținuturilor de credință. Este autor a numeroase răspunsuri dogmatice de mare amplitudine duhovnicească.

În Cagliari întemeiază o mănăstire organizată după regula ambroziană… Dar mai importantă ne pare a fi acțiunea sa de propovăduire care îl și impune confraților săi ca un bun sfătuitor și cunoscător al conținuturilor de credință. Este autor a numeroase răspunsuri dogmatice de mare amplitudine duhovnicească.

Anul 515 îl află în dialog public cu arienii, la chemarea regelui Trasamundus, la Cartagina, disputa fiind câștigată de Fulgențiu în mod categoric. Biruința aceasta îl face din nou exilat. Este trimis de episcopii arieni înapoi în Sardinia, în anul 517, unde rămâne până în anul 523, când vandalul Ileric ia locul intransigentului Trasamundus și cheamă înapoi pe mărturisitorii ortodocși ai creștinismului. Se întoarce la Ruspe, unde s-a mutat la cele veșnice în anul 532. Unul dintre biografii săi, Isidor de Sevilla, prezintă în tonuri luminoase această personalitate marcantă a Africii creștine.

Opera sa[4]

Doar pentru a simplifica prezentarea ei lectorului mai puțin obișnuit cu efortul cercetării, vom recurge la modul succint al identificării impresionantei sale contribuții. Astfel, avem o serie de lucrări care privesc teologia sa apologetică exprimată împotriva arianismului:

1. *Contra arienilor – într-o singură carte* (*Contra Arianos liber unus),* prezentată lui Trasamundus în cadrul disputei cu episcopii arieni.
2. *Trei Cărți adresate lui Trasamundus, regele Vandalilor* (*Ad Thrasamundum regem Vandalorum libri tres),* scrise împotriva unor răspunsuri ale acestuia în chestiuni de învățătură.

4 Am folosit sinteza articolului lui M. Simionetti, *Fulgenzio di Ruspe*, în *Letteratura Patristica,* diretto da Angelo di Berardino, Giorgio Fedalto, Manlio Simonetti. Edizioni San Paolo, 2007, pp. 554- 558.

3. *Cartea către Victor, contra omiliei arianului Fastiodosius* (*Contra sermonem Fastidiosi Arriani ad Victorem liber unus*), scrisă cel mai probabil în anul 523, la Ruspe.
4. *Contra lui Fabian* (*Contra Fabianum libri decem*), din care s-au păstrat doar 39 de extrase din cele zece cărți construite în jurul unui fals dialog pe care Fabian spunea că îl avusese cu Fulgențiu.
5. *Despre iertarea păcatelor, lui Euthymius, în două cărți* (*De remissione peccatorum ad Euthymium libri duo*), scrisă cel mai probabil între 523-532, în exilul al doilea din Sardinia.
6. *Despre Treime, notarului Felix, într-o carte* (*De Trinitate ad Felicem notarium liber unus*).
7. *Despre credință sau despre regula adevăratei credințe, lui Petru, într-o carte* (*De Fide seu de regula verae fidei Patrum liber unus*), un mic manual catehetic pentru pelerinul Petru, care pleca la Locurile Sfinte.
8. *Despre Întruparea Fiului lui Dumnezeu și despre creatorul animalelor fără însemnătate, lui Scaria, într-o carte* (*De incarnatione Filii Dei et vilium animalium auctore ad Scarilam liber una*).
9. *Contra lui Pinta, într-o carte* (*Adversus Pintam, liber unus*), pierdută, care are însă o contrafacere târzie.
10. *Expunere foarte scurtă despre Sfântul Duh, preotului Abragila* (*De Spiritu Sanctu ad Abragylam presbyterum commonitorum parvissimum*), a cărei autenticitate a fost pusă la îndoială de către specialiști.
11. *Un psalm împotriva vandalilor arieni* (*Psalmus cotra Vandalos Arrianus*), nu este amintită de cei doi biografi: Ferrando de Cartegena și Isidor de Sevilla.

O altă serie de lucrări este formată din opere contra ereticilor semipelagieni, dezvoltate cel mai probabil între anii 518-523:

1. *Lui Monimus, în trei cărți* (*Ad Monimum libri tres*), adresată, cel mai probabil, unui laic din Cartagina.
2. *Despre adevărata doctrină a predestinării și a harului lui Dumnezeu, lui Ioan și Venerius, în trei cărți* (*De veritate praedestinationis et gratiae Dei ad Ioannem et Venerium libri tres*), fundamental augustiniană.
3. *Contra lui Faustus de Riez, în șapte cărți* (*Contra Faustum Reiensem libri septem*) – pierdută în întregime.

Alături de *Epistolarul* său, mare parte realizat în cea de-a doua perioadă a exilului, reținem *Omiliile* pe care le-a rostit cel mai probabil spre bătrânețe, când Ferrando atestă o activitate bogată plină de calitate literară și adevăr dogmatic.

De remissione peccatorum – câteva direcții de lectură

Lucrarea este scrisă în perioada celui de-al doilea exil în Sardinia, cel mai probabil între anii 517–523, când moare Trasamundo. De obicei, este un tratat care se comentează împreună cu cel numit *De fide,* scris între anii 523–532 și de care amintește Fulgențiu în *Epistolarul* său (*Epist.* XIII). *Despre iertarea păcatelor* este adresată unui laic, Eutimio, care nu poate fi identificat. Acesta primește o scrisoare de la Fulgențiu în care îi explică o serie de amănunte despre iertarea păcatelor. Acesta îl întrebase dacă Dumnezeu iartă păcatele numai în ceea ce privește viața aceasta sau, prin atotputernicia Sa, le poate ierta în Ziua Judecății acelora care nu s-au pocăit în viața de acum. Laicul îl uimește pe Fulgențiu prin cunoașterea Scripturii și calitatea înțelegerii propovăduirii, unele amănunte din lucrare arătându-ne că Eutimio este prezent și în adunări liturgice, împreună cu o comunitate care ascultă și înțelege Evanghelia. Argumentele lui Fulgențiu despre iertarea păcatelor vizează mai ales partea practică și insistă asupra modului în care iertarea se poate obține. Susținerea pe seama citatelor din Scriptură a marilor teme ale iertării prin voia și harul lui Dumnezeu este dublată de o logică a lecturii interioare a procesului iertării. Face parte dintre puținii Părinți ai Bisericii care adaugă fundamentelor obișnuite ale iertării păcatelor (credință și fapte bune) și nevoia unei pocăințe reale, împlinite în lumea aceasta. Insistă asupra pocăinței cotidiene, autorul nostru fiind un atent cunoscător al modului în care se păstrează motivarea echilibrată a credinciosului. Lui îi aparține o frumoasă descriere a echilibrului între mila lui Dumnezeu și lucrarea părerii de rău personale, cotidiene, a omului credincios. Credința în iertarea lui Dumnezeu și efortul omului, contribuție privită ca fiind zilnică, este văzută și în analiza directă a credinței veritabile opuse credulității naive, populare. Insistența lui Fulgențiu rămâne pe convertirea inimii ca necesitate absolută a trăirii în comuniune cu Dumnezeu și iertare (*De remissione,* I.XII, 2). Sunt o serie de teme care merită să fie reținute:

Face parte dintre puținii Părinți ai Bisericii care adaugă fundamentelor obișnuite ale iertării păcatelor (credință și fapte bune) și nevoia unei pocăințe reale, împlinite în lumea aceasta. Insistă asupra pocăinței cotidiene, autorul nostru fiind un atent cunoscător al modului în care se păstrează motivarea echilibrată a credinciosului.

a. Nevoia convertirii noastre în această viață, înainte de a muri. Insistă asupra nevoii de împreună-lucrare a penitentului, refuzând să accepte ideea unei justificări a păcatelor în chipul iertării, fără nicio cooperare (împreună-lucrare) cu Dumnezeu.

b. Fulgențiu fixează ca țel al vieții creștine vederea „primei învieri" a fiecăruia dintre noi (*De remissione,* II. XII. 3).

c. Insistă asupra faptului că numai lucrarea pocăinței în această viață este posibilă și se regăsește în viața fiecăruia dintre noi. Azi al fiecăruia se regăsește în veșnicia pregătită prin azi.

d. Insistă asupra voinței umane și subliniază că numai insistența personală pe făptuirea păcatului ne descoperă că pocăința personală prin ieșirea din viața păcătoasă poate fi soluția (*De remissione* II. XXI. 2).

Trebuie să subliniem că inițial, citind textele, am avut senzația unui fatalism fundamentalist, dar se observă din construcția structurii logice a argumentării că autorul nostru cere să fie prețuită fiecare zi a vieții și oferită procesului acestuia al pocăinței. Păstor de suflete, are o preocupare constantă asupra convertirii adevărate care să însoțească penitența cu o viață schimbată cât mai adânc. Merită urmărit cum construiește logica binomului viață dreaptă – viață păcătoasă / viață prezentă – viață viitoare (*De remissione* II. XIII, 1-2).

Conținutul schematic al lucrării *De remissione peccatorum*

a. *Cartea Întâi*

I. 1-2 Introducere și insistența pe „antidotul medicinei spirituale".
II. 1-2 Despre lectura greșită asupra judecății lui Dumnezeu.
III. 1-2 Despre cei smeriți.
IV. 1-5 Darul milostivirii lui Dumnezeu.
V. 1 – VI. 1-3 Credința, faptele, timpul.
VII. 1-2 – VIII. 1-2 Milostivire și adevăr.
IX. 1-3 – X. 1-3 Milostivire și justiție.
XI. 1-4 Făgăduințele.
XII. 1-3 – XIII. 1-4 – XIV. 1. Ștergerea „domeniului" păcatelor.
XV. 1-3 – XVI. 1-4 Iluminarea inimii.
XVII. 1-2 – XVIII. 1-2 Iubirea de Dumnezeu și iubirea față de aproapele.
XIX. 1-2 – XX. 1-3 Pocăința în Biserică.
XXI. 1-7 Soarele inimii omului.
XXII. 1-2 Fără Biserică nu există mântuire.
XXIII. 1-2 Moștenirea eredității.
XXIV. 1-2 Cheile Împărăției lui Dumnezeu.
XXV. 1-2 Nădejdea în Biserică.
XXVI. 1-3 A face voia Tatălui.
XXVII. 1-2 Fuga de păcat.
XXVIII. 1-2 – XXIX. 1 Păzirea sobrietății, a dreptății și a evlaviei.

b. *Cartea a Doua*

I. 1 Recapitularea pe scurt a celor din prima carte.

II. 1-3 **Ajutorul oferit prin iluminare.**
III. 1-4 **Penitență, nu indulgență.**
IV. 1-2 – V. 1-3 – VI. 1-4 **Cui i se dă mântuirea.**
VII. 1-4 **Cine iubește nedreptatea își urăște sufletul.**
VIII. 1-6 **Culegi ceea ce semeni.**
IX. 1-4 – X. 1-5 **Perseverează în ținerea poruncilor.**
XI. 1-2 – XII. 1-4 **Schimbarea viitoare.**
XIII. 1-4 – XIV. 1-2 **Pedeapsa viitoare.**
XV. 1-4 **Reaua voință.**
XVI. 1-2 **Părăsirea pentru totdeauna a păcatului.**
XVII. 1-4 **Pocăința în Sângele lui Hristos.**
XVIII. 1-4 – XIX. 1-4 **Convertirea în orice etapă a vieții.**
XX. 1-3 **Caută pe Domnul în timp util.**
XXI. 1-4 – XXII. 1-3 **Consecințele lipsei de pocăință**[5].

Concluzia

Din mulțimea surprizelor plăcute ale Patrologiei neștiute cercetării românești, autorul prezentat, Fulgențiu de Ruspe, rămâne una dintre cele mai originale icoane de intelectual creștin pus în slujba Bisericii, în vreme de presiune a istoriei imediate. Nu doar contribuția sa la o foarte atentă hristologie catehetică[6], ci și contribuția la limpezirea unor probleme de pastorală și viață duhovnicească îl impun teologiei moderne ca un model de echilibru și cunoaștere dinamică a Scripturii. Tratatul privind modul în care ne lucrăm mântuirea în împreună-lucrare cu Dumnezeu, *De remissione peccatorum,* încântă prin logica exprimării și a argumentelor.

5 Conținutul este prezentat după ediția Fulgenzio de Ruspe, *Le Condizioni della Penitenza. La Fede,* Citta Nuova Editrice, 1986, pp. 11-108, care are la bază textul critic publicat de către J. Fraipont, *Sancti Fulgentii Episcopi Ruspensis opera,* Corpus Christianorum 91, A. Turnholti, 1968, pp. 647-707.

6 A se vedea C. Micaelli, „Osservazioni sulla cristologia di Fulgenzio di Ruspe", în rev. *Augustinianum,* nr. 25 (1985), pp. 105-115.